

STANOVISKO: DŮSLEDNÁ PODPORA MNOHOJAZYČNOSTI – JAZYKOVÁ POLITIKA UNIVERZITY BRÉMY

Finální znění k předložení v Akademickém senátu, strav k 10. 10. 2016

Zaujetí stanoviska: Mnohojazyčnost¹ na Univerzitě Brémy

Univerzita Brémy svou jazykovou politikou podporuje mnohojazyčnost všech osob příslušejících k univerzitě jako prvek a prostředek globálního vzdělávání a kulturní rozmanitosti. Vítejte a podporujeme individuální a institucionální mnohojazyčnost u vědeckých pracovníků, vyučujících, studujících, stejně jako u zaměstnankyň a zaměstnanců v administrativě. Pro tyto účely jim poskytujeme adekvátní nabídky.

Univerzita Brémy se jak svou internacionalizační, tak svou diverzifikační strategií explicitně hlásí k základní myšlence „Kampus rozmanitosti“. *Vzor pro studium a odborné vzdělávání*² vidí perspektivnost univerzity v úzké souvislosti s diverzitou jejích členů. Mnohojazyčnost je přitom zásadním předpokladem pro využití tohoto potenciálu v univerzitním a společenském prostoru. My ji chápeme jako prostředek globálního vzdělávání a kulturní rozmanitosti. Naší jazykovou politikou se zasazujeme o to, aby byla mnohojazyčnost podporována u všech příslušníků univerzity v institucionálním rámci a rovněž jako osobní kvalifikace. Současně vidíme nutnost zaujmout v německy mluvícím prostředí pozici jako mezinárodně orientovaná univerzita. K tomuto účelu je třeba budovat přístupy k univerzitě, pracovnímu trhu i společnosti bez jazykových omezení. V sebepojetí Univerzity Brémy z těchto internacionalizačních cílů vyplývá jazyková kultura, která zahrnuje němčinu, angličtinu a příp. další jazyky. K podpoře mnohojazyčnosti je členům univerzity poskytována nabídka jazykového vzdělávání a podpory v adekvátním rozsahu. Mnohojazyčnost se stává identifikačním znakem naší univerzity.

Naší jazykovou politikou vycházíme kromě jiného z „Doporučení pro jazykovou politiku na německých vysokých školách“ Konference rektorů vysokých škol (*Konferenz der Hochschulrektorenkonferenz = HRK*), „podporovat posilující povědomí o otázkách jazykové politiky a tím také vědomé využívání různých jazyků v každodenním vysokoškolském životě“.³ To počítá s procesem internacionalizace na německých vysokých školách, který předpokládá stále častější využívání angličtiny jako vědeckého a dorozumivacího jazyka⁴, který ale také vede k narůstající rozmanitosti jazykových a kulturních předpokladů příslušníků univerzity. Tento proces představuje příležitosti a staví nás před výzvy. Již v Boloňském prohlášení se uvádí, že evropský vysokoškolský prostor může být realizován pouze „při plném respektování [...] rozmanitosti jazyků“.⁵ Lisabonská strategie pak tento cíl rozšiřuje na celý evropský hospodářský prostor. Přihlášení se k mnohojazyčnosti je očekáváno na všech úrovních našeho počínání a není tak izolovaně vyřčeným očekáváním vůči vysokým školám. Ty se však hlásí k odpovědnosti za paradigmatické uspořádání tohoto iniciačního procesu. Proto HRK svými doporučeními vyzývá k vlastní jazykové politice specifické pro danou instituci. To je v souladu s naší internacionalizační strategií a naším pojetím mnohojazyčnosti.

¹ Mnohojazyčnost je definována jednak jako paralelní existence více jazyků ve společnosti nebo instituci (institucionální mnohojazyčnost), může se ale vztahovat také na znalost několika jazyků jedné osoby (individuální mnohojazyčnost).

² <http://www.uni-bremen.de/lehre-studium/leitbild-lehre.html>

³ Doporučení 11. Setkání členů HRK ze dne 22. 11. 2011: „Jazyková politika na německých vysokých školách“: https://www.hrk.de/uploads/media/Empfehlung_Sprachenpolitik_MV_22112011.pdf

⁴ Pod pojmem vědecký jazyk rozumíme jazyk, ve kterém je vyučováno, bádáno a publikováno, pod pojmem dorozumivací jazyk pak každodenní a pracovní jazyk, kterým se na vysoké škole mluví.

⁵ Evropský vysokoškolský prostor, Společné prohlášení evropských ministrů školství a vzdělávání, 19. 6. 1999, Bologna: http://uniko.ac.at/modules/download.php?key=2708_DE_O&cs=2C55

Cíle a oblasti činnosti

I Institucionální oblasti činnosti

I.1 Výzkum a vědecký jazyk

Angličtina je jazykem upřednostňovaným v mnoha, nikoliv však ve všech oblastech vědy. Univerzita Brémy chápe jako svůj univerzitní úkol, podporovat svou aktivní jazykovou politikou kromě angličtiny a němčiny také další vědecké jazyky, které jsou relevantní pro naši předmětovou strukturu.

Mezinárodně propojené a úspěšné vědkyně a vědci jsou schopni komunikovat a publikovat v angličtině nebo v jiném, pro mezinárodní výměnu informací důležitém jazyce. Jsme si vědomi toho, že výhradní preference angličtiny ohrožuje jazykovou rozmanitost. Proto musí být právě úkolem univerzit v Německu, podporovat svou aktivní jazykovou politikou němčinu jako vědecký a komunikační jazyk. Každý jazyk je koneckonců výrazem myšlenkových a argumentačních kultur v něm vytvořených. Reduktivní jazykovou politikou by toto vše bylo zpochybněno a došlo by tak k ohrožení vědy v její komplexnosti. Zachování němčiny (nebo jiných jazyků) jako vědeckého jazyka tak má velký význam. To platí kromě jiného i tehdy, kdy jsou regionálně specifické obsahy a jazyky předmětem bádání a výměny informací, nebo kdy je (zejména v prakticky orientovaných oblastech) nezbytná přímá výměna výsledků výzkumů s aktéry mimo vědeckou scénu přímo v místě bádání. Pro jednotlivé oblasti to navíc představuje další a velmi specifické jazykové požadavky.

Ve vědecké výuce by měla být mnohojazyčnost rovněž podporována. Také odborná setkání mohou být a měla by být pořádána nejen v němčině, ale pokud možno také v jiných jazycích. Z této perspektivy žádoucí, ale v praxi v zásadě těžko realizovatelná, je nabídka překladů, korektorských služeb a zapojení překladatelek a překladatelů, jak to v centrálních dokumentech jako ideální situaci popisuje HRK a Německá akademická výměnná služba */Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD)*⁶.

I.2 Výuka a učení

Naše nabídka výuky je mezinárodně orientovaná. Výukové nabídky v anglickém jazyce jsou vítány a podporovány. Všechny absolventky a absolventi Univerzity Brémy disponují dostatečnými⁷ jazykovými znalostmi alespoň v němčině a angličtině. Navíc zvyšujeme povědomí pro stanovení priority další mnohojazyčnosti a podporujeme ji prostřednictvím programů a opatření.

Internacionalizace nabídky výuky je zásadním cílem Univerzity Brémy. Výuka v primárních studijních programech probíhá zpravidla v němčině, měla by však být doplněna o cizojazyčné nabídky v oblasti volitelných předmětů (zejména o angličtinu, ale také jiné jazyky relevantní pro daný obor). Magisterské programy mohou být nabízeny kompletně jako anglické studijní programy. Nezávisle na tom je ve většině studijních programů k dispozici dostatečná výuková nabídka v anglickém jazyce (v jiném, pro daný obor relevantním jazyce). Hostujícím a výměnným studentům je tak umožněna aktivní účast bez zásadních jazykových bariér.

⁶ HRK 2011, s. 4, a DAAD: „Memorandum k podpoře němčiny jako vědeckého jazyka“, [b. z.], s. 3

(https://www.daad.de/de/download/broschuere_netzwerk_deutsch/Memorandum_veroeffentlicht.pdf)

⁷ Studijní programy v německém jazyce: němčina na úrovni C1 Společného evropského referenčního rámce (GER) a angličtina na úrovni B2; studijní programy v angličtině: angličtina na úrovni C1 a (jako minimální požadavek) znalost němčiny pro běžnou komunikaci. Pro studující v rámci kooperačních programů mohou příp. platit výjimky.

Usilujeme o to, aby absolventky a absolventi byli dle potřeb kvalifikováni tak, aby byli schopni se na německém a mezinárodním pracovním trhu orientovat a úspěšně uplatnit. Standardem pro všechny absolventky a absolventy Univerzity Brémy jsou tak alespoň dostatečné znalosti němčiny a angličtiny. Univerzita Brémy stanovuje v zásadě němčinu jako první a angličtinu (nebo jiný oborově relevantní jazyk) jako druhý jazyk, které by měl dotyčný ovládat pro komunikaci na vědecké úrovni. Pořadí jazyků se může dle potřeb daného oboru lišit. V hlavním jazyce daného oboru je tak vstupním předpokladem také jazyková znalost němčiny na úrovni C1. Navíc podporujeme nepovinné studium třetího jazyka.

Možnost výuky jazyků je stále více integrována do kurikul. Zvyšujeme tak povědomí o mnohojazyčnosti a informovanost o veřejném zacházení s ní. Získává tak stále více prostoru v každodenní výuce a v kampusu vznikají místa setkávání, na kterých je možné mnohojazyčnost aktivně zažít.⁸

Mimořádně rozmanitá nabídka Centra cizích jazyků (FZHB) pro získávání znalostí cizích jazyků – zejména zdůrazňovaná v doporučující zprávě HRK pro Univerzitu Brémy v rámci auditu „Internacionalizace vysokých škol“ – je rovněž výrazem uznávání těchto hodnot. Svými nabídkami ve více než 20 jazycích přesahuje FZHB respekt k těmto prioritám zcela zásadně přes zaměření na němčinu a angličtinu.

Univerzita Brémy se zasazuje o zlepšení znalostí němčiny svých mezinárodních studentů a tím o zlepšení možnosti jejich participace na společenském životě v německém jazykovém regionu. Opatření k tomu nezbytná (např. podpůrné kurzy, systémy pobídek, nabídky volitelných a povinných předmětů) se liší v závislosti na studijním oboru. Nabídka kurzů němčiny pro mezinárodní studenty by měla být začleněna do kurikul jednotlivých oborů a měla by být přístupná bezplatně. Tato možnost by měla být zpřístupněna rovněž účastnicím a účastníkům anglických doktorandských programů /*Graduiererkolleg*/. Při plánování nových studijních programů v angličtině je nutné zohlednit také nabídku kurzů německého jazyka v oblasti volitelných a povinných předmětů kurikula. Výjimky musí být zdůvodněny schvalovacími instancemi. Nabytí jazykových znalostí by mělo být zapsáno jako zvláštní kvalifikace v Diploma Supplement.

I.3 Administrativa a služby

Procesem internacionalizace se zvyšuje počet neněmeckých příslušníků univerzity. To si vyžaduje nabídku služeb poskytovaných v anglickém jazyce.

S cílem získat pro Univerzitu Brémy ve zvýšené míře mezinárodní vědkyně, vědce a studenty se připravujeme na rostoucí potřebu služeb nutně poskytovaných také v anglickém jazyce. Tato potřeba se vztahuje na všechny oblasti administrativy a služeb. Zahrnuje informační materiály, formuláře a žádosti v anglickém jazyce a rovněž smlouvy (resp. vysvětlivky ke smlouvám) v anglických verzích.⁹

Pro všechny oblasti služeb dlouhodobě usilujeme o komunikaci jednotlivých úkonů také v angličtině. Vedení vysoké školy podporuje všechny tyto oblasti na cestě k vytyčenému cíli.

⁸ K tomu patří nabídky jako vícejazyčné informace o akcích, *kompass forum international*, *Café International* nebo vícejazyčné formy konferencí.

⁹ Zejména v případě smluv je ale třeba upozornit na to, že zůstává zachován status němčiny jako úředního jazyka. V tomto ohledu je také právně závazný výhradně exemplář smlouvy v německém jazyce.

Univerzita navíc vítá všechna opatření a aktivity, které u zaměstnankyň a zaměstnanců v administrativě přispívají k získávání a rozšiřování dalších jazykových znalostí. Chováme se v tomto směru iniciativně, zveřejňujeme příslušné nabídky v rámci univerzitní veřejnosti a klademe velký důraz na migračně podmíněnou mnohojazyčnost, jak ji zejména akcentuje Brémský integrační koncept pro vzdělávací instituce spolkové země.¹⁰

I.4 Veřejná prezentace

Univerzita se směrem k veřejnosti prezentuje jako dvojjazyčná.

Prezentace Univerzity Brémy směrem k veřejnosti by měla obecně zahrnovat dvoujazyčný internetový výstup (německy/anglicky) a – tam kde je to adekvátní – informační materiály, tiskové zprávy atp. rovněž v němčině a angličtině. Dále obsahuje označení všech centrálních budov a oblastí univerzity v německém a anglickém jazyce (funkční zastoupení mnohojazyčnosti). Dodatečně je plánováno označení centrálních budov v dalším jazyce dle potřeb (symbolické zastoupení mnohojazyčnosti). Tato opatření signalizují směrem ven zcela jednoznačně zvláštní význam, který je na jazykovou rozmanitost v kampusu kladen.

II Osobní oblasti činností

II.1 Vědečtí pracovníci a vyučující

Vědečtí pracovníci a vyučující mohou dle potřeb využít cílená podpůrná opatření ke zlepšení své kompetence vyučovat, komunikovat a publikovat v německém a anglickém jazyce. U vědkyň a vědců ze zahraničí jde současně o jejich aktivní participaci na každodenním dění a samosprávě univerzity.

Vědkyně a vědci Univerzity Brémy by zpravidla měli umět vyučovat, komunikovat a publikovat v němčině a angličtině. Univerzita je přitom podporuje odpovídajícími podpůrnými jazykovými nabídkami (jazykové kurzy, tréninky).

Univerzita Brémy si dala za cíl zvýšit počet svých zahraničních vědkyň a vědců. Kolegyně a kolegové ze zahraničí významně přispívají k jazykové diverzitě kampusu. Ke kultuře přijímání hostů na Univerzitě Brémy patří podpora nově povolovaných, resp. nově zaměstnaných kolegyň a kolegů bez odpovídajících znalostí německého jazyka v jejich rozvoji dostatečné jazykové kompetence v němčině. Jednotlivé katedry jsou vyzývány, aby získání takovýchto znalostí (i při zaměstnání) učinily předmětem jednání o zaměstnání daného pracovníka.

Vědkyně a vědce s přistěhovaleckým zázemím a/nebo rodinným jazykovým zázemím jiným než německým nebo anglickým povzbuzujeme, aby svůj kulturní potenciál a svou mnohojazyčnost začlenili do života v kampusu a v přiměřené míře také do své výuky.

¹⁰ Srov. také „Plán rozvoje participace a integrace“ /„Entwicklungsplan Partizipation und Integration“/ (2012-2015) Svobodného hanzovního města Brémy (2012):
http://www.rathaus.bremen.de/sixcms/media.php/13/Entwicklungsplan_Ansicht_Broschuere.46027.pdf

II.2 Studující

Studujícím se dle individuálních potřeb dostává nabídek výuky jazyků v němčině, angličtině nebo jiném vědeckém jazyce relevantním pro daný obor. Řádné studenty v anglických magisterských programech podporujeme při získávání znalostí německého jazyka minimálně na úrovni každodenní komunikační kompetence.

Univerzita se zavazuje k podpoře německých i zahraničních studentů při získávání jazykových znalostí pro regionální i mezinárodní pracovní trh a k rozvoji jejich vědeckých pracovních perspektiv. Všichni studující tak mají možnost,

- zlepšit své kompetence v angličtině jako vědeckém jazyce pomocí odpovídajících jazykových kurzů a účastí na anglických vzdělávacích akcích;
- rozvíjet a dále zlepšovat své jazykové kompetence v němčině jako vědeckém jazyce (včetně kompetence k vědeckému psaní);
- získat znalosti dalšího jazyka relevantního pro dané studium a tyto znalosti zlepšovat;
- získat navíc přístup k třetímu jazyku. To může být realizováno podporou kompetence jazyka rodiny daného studenta do formy vědeckého jazyka nebo kontaktem s dalším cizím jazykem.

Studenty s přistěhovaleckým zázemím a/nebo jiným rodinným jazykovým zázemím povzbuzujeme k tomu, aby svou mnohojazyčnost využili v rámci multikulturního porozumění v kampusu a využili ho jako příležitost pro další vlastní rozvoj. Programem „Akademická mnohojazyčnost“¹¹, který je od roku 2011 na Univerzitě Brémy etablován, získávají studenti možnost otevřít si pomocí odborných jazykových znalostí ve svém druhém jazyce nebo jazyce svého původu další pracovní perspektivy. Kromě kurzů angličtiny se specifickými odbornými profily nabízíme také kurzy na podporu němčiny jako druhého jazyka nebo jazyků, které jsou ve spolkové zemi Brémy obzvláště časté jako první jazyky v rámci rodiny, tedy turečtiny, ruštiny a polštiny.

Odišně je třeba nahlížet na anglické studijní programy jako na cílený nástroj pro internacionalizaci studia zejména v magisterských programech mnoha oborů. Přispívají významně k získávání kvalifikovaných studentů z celého světa pro studium na Univerzitě Brémy. Komunikace v anglickém jazyce v rámci studia odráží zpravidla také anglickou odbornou diskuzi. Znalosti německého jazyka jsou však pro aktivní zapojení se do studentského a společenského života nepostradatelné. Získání základní znalosti němčiny jako komunikačního jazyka se proto očekává. Získávání dalších, hlubších a profesně relevantních znalostí německého jazyka je podporováno adekvátní nabídkou kurzů, dle možností také s odborným zaměřením.

¹¹ Srov. také <https://www.fremdsprachenzentrum-bremen.de/2366.0.html>

II.3 Administrativní zaměstnankyně a zaměstnanci

Pro zaměstnankyně a zaměstnance pracující v administrativě nabízíme další vzdělávání a tréninky k rozvoji jejich mnohojazyčnosti.

Zaměstnankyně a zaměstnanci pracující v administrativě by měli být schopni komunikovat s příslušníky univerzity, kteří nehovoří německy, také v angličtině. Univerzita rozšiřuje stávající, již rozvinuté programy dalšího vzdělávání a nabídky tréninků, aby tak zajistila nejprve kontaktní osobu v každé správní jednotce a v dlouhodobém horizontu pak odpovídající jazykovou kvalifikaci pro všechny zaměstnankyně a zaměstnance. Navíc vítáme znalost, resp. získávání znalostí dalších cizích jazyků, v nichž lidé, kteří se na univerzitu obrací, mohou získat podporu. Informace o této podpoře by měly být vhodným způsobem sestaveny a zpřístupněny po dohodě se zaměstnankyní nebo zaměstnancem, který takovými znalostmi disponuje. I v tom se odráží důraz kladený na hodnotu mnohojazyčnosti v „Kampusu rozmanitosti“.